

June 11, 1975

**Todor Zhivkov's Consultations with Soviet Experts
on Relations with Romania**

Citation:

"Todor Zhivkov's Consultations with Soviet Experts on Relations with Romania", June 11, 1975, Wilson Center Digital Archive, Central State Archive, Sofia, Fond 378-B, File 414. Obtained by the Bulgarian Cold War Research Group.
<https://digitalarchive.umd.edu/document/113664>

Summary:

Prior to his visit to Bucharest, Todor Zhivkov meets Soviet representatives in Sofia in an attempt to co-ordinate Bulgarian policy toward Romania with the Soviet government. They discuss Soviet-Romanian relations, role of Romania in the Conference for Security and Co-operation in Europe, Romania in the Warsaw Pact and COMECON, Romania and the Non-Aligned Movement, Sino-Soviet relations, etc.

Original Language:

Bulgarian

Contents:

Original Scan

Строго поверително!

Б Е Л Е Ж К И

за разговора на др. ТОДОР ЖИВКОВ с другарите
КИСЕЛЪОВ и ГРУБЪЯКОВ в резиденция "БОЯНА" на
11 юни 1975 г.

След изложението на др. ТОДОР ЖИВКОВ по въпросите, които той смята да развие при преговорите с делегацията на РКП и в лични разговори с др. Чаушеску в Букурещ, др. Киселъов изрази признателност за предоставената възможност да сподели съображенията на ЦК на КПСС по съветско-румънските отношения, както и по някои други аспекти на румънските позиции по редица проблеми на международното положение, на комунистическото и работническото движение, без да се спира подробно върху изворите или вътрешните подбуди на едни или други румънски позиции.

1. По въпроса за съветско-румънските отношения.

Въпреки усложненията, които възникват от време навреме с румънските другари, ЦК на КПСС продължава да провежда неизменната си линия - за развитие на сътрудничеството с Румънска комунистическа партия, за подобряване на отношенията с нея с оглед да се закрепят положението на Румъния във Варшавския договор и в Съвета за икономическа взаимопомощ. Ние се стремим, изтъкна др. Киселъов, Румъния да се сближава с нашите социалистически страни и за тази цел правим конкретни конструктивни стъпки, проявяваме стремеж към искрено сътрудничество, към неговото подобряване. Водим откровени разговори с румънското ръководство. В тази връзка ЦК на КПСС високо оценява усилията, които полага лично др. Тодор Живков за въздействие върху румънското ръководство с оглед на позитивни промени в техните становища.

Всички братски партии са съгласни с тази линия, с такъв подход - това показват и Кримските срещи, и заседанията на Политическия консултативен комитет на Варшавския договор. Следва обективно да се оценяват действията на румънското ръководство и активно да се влияе за коригиране на техните действия, които вървят в разрез със съгласуваната линия на братските страни. ЦК на КПСС дава такава обективна оценка, изразява я на различни равнища на румънските другари, за да не се създава у тях илюзия, че техните особени позиции и действия остават незабелязани.

В този дух са водени разговори между другарите Леонид Брежнев и Чаушеску, при посещението на делегацията на ЦК на КПСС, водена от др. Кириленко, на последния конгрес на РКП. В този дух е воден и разговорът на др. Катусев с румънските другари преди конгреса във връзка с проектопрограмата на РКП.

Отношенията между СССР и ССР се развиват по възходяща линия. Забелязва се обаче, че румънците се ръководят главно от личните си интереси - при преговори във връзка с външнотърговския обмен те предлагат такива сделки, които са изгодни само за тяхната страна. В такива случаи съветска страна отказва.

Като правило, румънците поставят на първи план икономическите въпроси, а на втори - политическите. Последното те обуславят с това, че провеждат "независима политика". На такъв подход съветска страна противодействува.

Темповете на развитието на икономическите връзки между СССР и ССР са значително по-низки, отколкото с други братски социалистически страни. В рамките на петилетката, която предстои, се предвижда сътрудничеството да нарасне с 22%, докато с другите страни, влизащи в СИВ, най-низкият процент е 47.

2. По подготовката на Европейската конференция за сътруд-
ничеството и сигурността.

В Женева е извършена голяма и положителна работа, в която дадоха принос нашите страни. Румъния, обаче, заема сепаратистка позиция и напоследък задържа решаването на 4 въпроса.

Тъй като при разговорите на др. Живков с Чаушеску темата за Европейската конференция за сигурността ще бъде засегната, полезно би било да се подчертае пред Чаушеску, че социалистическите страни имат съгласувани позиции във връзка с този проблем. Трябва да му се напомнят неговите уверения, че Румъния е заинтересувана в провеждането на конференцията, което той заяви и в речта си на последния Политически консултативен комитет. Ясно е, че когато е налице конфронтация между позициите на социалистическите страни при подобни форуми, от това печелят само противниците на разведряването на международната обстановка.

Въпросът за Европейска конференция придобива голяма важност и в светлината на обстоятелството, че напоследък обстановката в света се усложнява. Западът се стреми да постави прътове в колелата, реакцията се активизира. В този момент от особено голямо значение е съгласуваността в позициите на социалистическите страни.

Кои са 4-те въпроса, по които Румъния има особени позиции:
Първо, допускането на мирна промяна на границите.

Много от западните страни са за включването на този пункт в документа. Смята се, че може да има доброволна корекция на граници между отделни страни, когато това се върши по мирен път, на основата на международното право - по пътя на размяна на някои територии или дори при деремаркация на границите.

Румънците блокират решаването на този въпрос, като не се помръдват от заетата от тях отрицателна позиция. В това отношение те не срещат подкрепа от западните страни. По начало румънците не са пряко заинтересовани от този въпрос - те са обкръжени от социалистически страни и, следователно, не може да става дума, че някой претендира върху техните граници. Но, вероятно, те имат някои други съображения в това отношение.

Второ, въпросът за мерките за безопасността - предизве-
стяването за крупни маневри.

Нашата позиция е, че държавите следва да уведомяват за по-крупни мероприятия във военната област. Ние не държим този принцип да се прилага абсолютно - става дума за големи маневри. Признаването на този принцип внася повече доверие във взаимоотношенията между държавите. Що се касае до военните въпроси изобщо, на този стадий те не се третираат в документите на Европейската конференция, до тях още не сме стигнали.

Трето, много важният въпрос - за правата и задълженията,
както и за отговорността на държавите във връзка с договорите,
които понастоящем са в сила.

Румънците предлагат този въпрос да отпадне. Но това засяга такива крупни международни споразумения, като споразумението на 4-те страни за Западен Берлин, акта за капитулация на фашистка Германия. В тези документи са закрепени резултатите от поражението на хитлеровия фашизъм.

Мотивировката на румънците е, че с този пункт се засягали интересите на малките страни. В същност те биха искали да останат с развързани ръце по отношение на Варшавския договор.

Четвърто, за позоваването в документа на Европейската кон-
ференция върху Устава на ООН.

При това позоваване има се предвид и преамбюлт на Устава,

където са изложени принципите на Организацията на обединените нации. В Устава има и две глави, третиращи въпроса за Германия като противник на великите сили във Втората световна война. Бонското и италианското правителства излизат против споменаването на Устава на ООН по тази причина. Румъния ги поддържа, макар че това пряко не я засяга.

Др. ПРУВЕЖИОВ, подкрепяйки становищата на съветска страна по тези въпроси, изтъкна, че съветските другари гледат на Европското съвещание като на най-голямото завоевание на социалистическите страни през последните години във външнополитическата област. С провеждането на заключителния етап на съвещанието - на най-високо равнище, евентуално до края на м. юли т.г. - би се затворила една глава в историята на Европа, би сложило край на "Студената война". Затова съветската делегация в Женева търси и намира компромиси с позициите на капиталистическите страни, а румънците блокират работата в Женева, поддържайки решаването на споменатите 4 въпроса.

Дори с такива страни като Испания, САЩ, Англия вече е постигнато съгласие за провеждането на 3-я етап на съвещанието.

Румънците трябва да бъдат убедени, че ако сега се стигне до решаването на големите общи въпроси, то по-нататък ще бъде по-лесно да се намери решението за частни въпроси.

3. По въпроса за Варшавския договор. В разговорите с румънските другари съветските ръководители поставят въпроса за степента на румънското сътрудничество в рамките на Варшавския договор. Така, например, във връзка с 20-годишнината на Варшавския договор румънците първоначално заемаха отрицателна позиция, но в края на краищата отстъпиха. Те участваха и във

Варшава в срещата на парламентаристи, и в Прага. Наистина имаше трудности при съгласуването на заключителните документи, но трудностите бяха преодоленни.

Следва да се препоръчва на румънските другари да проявяват по-голяма съгласуваност в провеждането на линията на държавите - членки на Варшавския договор, да проявяват повече грижи за военния аспект на Варшавския договор, за усъвършенствването на неговата военна организация.

Те трябва да виждат, че Западът полага усилия да укрепи НАТО - в тази насока работи и Форд, и Рокфелер, и военния министър на САЩ.

Румъния трябва да участва във Варшавския договор в същия обем, както и другите социалистически страни - негови членки: по време на ученията, на маневрите и пр.

Не е зле да се запита Чаушеску защо те се отстраняват от участие в такива мероприятия. Може би на вас той ще отговори; с нас, отбелязва др. Кисельов, той не е дотам откровенен.

От друга страна, може да му се каже, че социалистическите страни, по-специално България, забелязва, че румънците активизират военни контакти със Запада - на равнище на военния министър, на генералния щаб са осъществени и планирани около 30 контакта с военни делегации на капиталистически страни през 1975 г. Тези мероприятия създават впечатление, че се извършват с демонстративни цели.

4. За сътрудничеството в рамките на СИБ. Този въпрос съвършено правилно е да се постави, както го постави др. Живков в своето изложение.

Напоследък в Румъния се появиха доста обширни статии проти СИБ - статии, в които се дават постановки, а не само се излагат някои съображения.

- 7 -

Един от акцентите в тези статии - проблемът за съвместното планиране. Уж имало тенденция да се премине към единни междунационални планове. Но такава нещо не съществува в действителност. Румънците обаче спекулират с този въпрос, представяйки работата така, като че ли някой има намерение прерогативите на националните институти / в случая - плановите органи / да предаде на наднационални институти.

Другият акцент е свързан с Комплексната програма - изтъква се от румънците тезисът за изравняване нивото на икономическото развитие на социалистическите страни. Никой не отрича този тезис, той действително се съдържа в Комплексната програма, но не може да се свежда към този тезис целият проблем на икономическата интеграция между социалистическите страни.

Румънците премълчават, че икономическата интеграция е насочена към решаването на крупните, възлови проблеми на икономическото развитие на нашите страни. Следва да се подчертае при разговори с тях, че съвместното планиране на предполага изграждане на НАДНАЦИОНАЛНИ ОРГАНИ - това е измислена от тях теза.

Между нас, в нашите отношения, действува принципът на взаимна заинтересованост /на взаимопомощ - добавя др. Тодор Живков.

Съображенията за икономическото сътрудничество между страните-членки на СМВ добре е да се изложат така, както те са развити във вашия документ /без, разбира се, да се споменава, че той бе изпратен за съгласуване с нас/.

/Др. Живков пояснява, че тези съображения ще бъдат изложени по принцип, без позоваване върху документа и пр. - т.е. че това са наши виждания, макар че тези принципи са валидни и за другите социалистически страни/.

8

- 8 -

5. Нов проблем - свързан с движението на необвързаните страни.

Този проблем придобива нова актуалност. ЦК на КПСС смята, че следва и занаяпред да сътрудничаеме с това движение, като се полагат усилия то да придобива все по-ясна антиимпериалистическа насоченост.

Нужно е, обаче, да се изясни позицията на румънците във връзка с молбата им да бъдат допуснати като наблюдатели на конференцията в Коломбо.

По мнение на съветските другари, молбата на Румъния, която е страна-членка на Варшавския договор, нанася вреда на самото движение на необвързаните страни. Като последица от това капиталистическите страни ще могат да внедрят в това движение своя агентура - т.е. страни, които влизат в техните блокове. И, разбира се, този ход на румънското ръководство нанася вреда на сплътеността на социалистическата общност, той е в ущърб на антиимпериалистическата насоченост на това движение.

Възможно е, че румънците ще бъдат похвалени за това от някого, но не бива да ги радват подобни похвали.

Положението на Румъния по отношение движението на необвързаните страни се отличава от това на Куба и Югославия. Последните не членуват във Варшавския договор. Има разлика и между Румъния и Корея, която също се обърна с молба към движението - да стане равноправен член. Разликата се състои в това, че Корея има само двустранни договори с редица страни./Подобно е положението на Индия и на някои други страни/.

И така, следва да се запазва характерът на движението на необвързаните страни и неговата антиимпериалистическа насоченост. Поради това социалистическите страни - членки на Варшав-

ския договор не бива да встъпват официално в това движение, но трябва да оказват позитивно влияние върху неговото развитие.

6. Отношенията на СССР с Китай.

Позицията на румънското ръководство не е принципиално, не е положителна.

Нужно е да се има предвид, че на 9 май т.г. в "Женмин-жибао" излезе рязка антисъветска статия /тя мина през бюлетините на ТАС, вероятно - и през БТА/. Такива статии китайците досега не са публикували - с толкова антисъветска жлъч.

Необходимо е да се обърне внимание на Чаушеску, че сега, когато Китай излиза против разведряването на международната обстановка, с подобни антисъветски писания, "неутралистката" позиция на Румъния е най-малкото непонятна. Какво струват румънските приказки на румънците за независимост, суверенитет, диктат, хегемонизъм и пр., ако те не искат да видят хегемонистичните претенции на китайците, намесата на маоистите в работите на другите страни и партии. Може определено да се каже, че позициите на Румъния и Китай в известна степен са еднозначни.

С такива позиции се нанася идеен удар по основната линия на социалистическите страни и това не може да не предизвиква реакция от страна на социалистическата общност. Този момент не може да не слага отпечатък върху дълбочината и искреността на нашите отношения с Румъния.

В сегашната ситуация, без да искаме от румънците да се отказват от решенията на конгреса на РКП, можем да им препоръчваме да излизат с критика на отделни концепции на китайското ръководство - по-специално по проблема за разведряването на международната обстановка.

7. За някои ходове на румънците в ООН.

Напоследък румънците предприеха активност с оглед да участвуват в специалния комитет за Устава на ООН.

В Ню-Йорк нашите страни се договориха за "петорката", която да представлява нашите интереси в този комитет. Във връзка с това посланикът на СРР в Ню-Йорк изрази протест пред нашия посланик. Такава директива бе дадена и на румънския посланик в Москва. Той се обади по телефона в ЦК на КПСС. Очевидно, инициативата принадлежи на самия Чаушеску, надали Щефан Андрей би посмял да се реши сам на подобна акция.

Би могло румънците да участвуват и в този комитет, т.е. да станем "шесторка", но се нарушава равенството на представителството в него.

От друга страна, румънците и без това членуват в много комитети в ООН, на два пъти председателствуваха сесии на Общото събрание, претендират през 1976 г. да станат временен член на Съвета за сигурност...

Възможно е Чаушеску да засегне този въпрос в разговора с вас.

8. За някои публикации в румънския печат напоследък.

В редица научни и партийни издания напоследък се появиха статии, в които се засяга националния и териториалния въпрос. С кого в същност те имат териториални спорове? Възможно е, публикацииите да са насочени срещу СССР и България, като се допуска евентуално прераглеждане на съществуващите граници? Ние изказахме протест срещу тези публикации - на равнище на зам. министри на външните работи и международните отдели на ЦК, изказахме нашето становище, че подобни явления водят към политически усложнения и нямат никаква полза.

- II -

Изобщо, следва да се препоръчи на румънските другари по-голяма съгласуваност по външнополитическите въпроси. Трябва да им се разясни, че когато те "импровизират", това не им носи дивиденди.

Така, например, те се излъгаха с позицията си по кипърския въпрос. Нищо не постигнаха и с предложението за разширяване състава на Женевската конференция по Близкия изток. Алън Лойде в Букурещ и посъветва Чаушеску да не поставя този въпрос.

9. За Европейско съвещание на комунистическите и работническите партии.

Настъпиха положителни промени в хода на подготовката към това съвещание. Знаейки становищата на италианците и югославяните, румънците се въздържаха да излагат резервите си. Разбира се, те твърдят, че документът трябва да бъде малък и т.н. Но, общо взето, сега не заемат неблагоприятна позиция.

Вероятно, ще създават трудности в хода на самото съвещание.

10. По балканския проблем.

Като се има предвид, че Караманлис ще посети вашата страна, а др. Четър Младенов ще ходи в Турция, следва да се използват тези възможности за засилване влиянието на социалистическите страни на Балканите.

Ние предложихме на Караманлис да сключим икономическа спогодба, както и споразумение за корабоплаване. Вече е подписана и започна да се осъществява културна спогодба.

Затова бихме приветствували всяка ваша инициатива, насочена към засилване влиянието на социализма на Балканите. Дори сега, когато отношенията се усложниха във връзка със събитията в Кипър, продължаваме да поддържаме нормални отношения с Турция

с оглед да ги подобряваме още повече в бъдеще. Нужно е да се ограничава влиянието на НАТО в този район. Може би ще постигнем премахването на чуждите военни бази в Кипър, Гърция и Турция.

Но не към такова сътрудничество се стремят румънските другари. Те, очевидно, си поставят други цели.

Що се касае до предложението им за ТЪРЖЕСТВЕНА ДЕКЛАРАЦИЯ, нашите виждания напълно съвпадат с вашите. Не е необходимо с този документ да се подменят съществуващите договори. Подобни декларации те подписаха с Иран, с Люксембург и пр. Но това са капиталистически страни. А ние сме социалистическа общност, между нас действа принципът на социалистическия централизъм. ТЪРЖЕСТВЕНИ ДЕКЛАРАЦИИ - е ново румънско изобретение.

Главното е така да се работи, щото Румъния да е с нас.

Изготвено в 2 екземпляра.

Екземпляр № I

12 юни 1975 г.

М. Маринов